

Evaluarea revistelor medicale românești – încotro?

Irina Strâmbu

Redactor-șef, „Pneumologia”

Ce face o revistă medicală să fie „bună”? Să răspundă nevoilor de zi cu zi ale clinicienilor? Să contribuie la educația tinerilor medici? Să ajute la progresul înțelegerii mecanismelor patogenice ale bolilor? Să răstoarne dogme? Să aducă în atenție subiecte rare sau, dimpotrivă, subiecte care sunt preocuparea tuturor? Tiparul să fie modern și de bună calitate? Probabil, câte puțin din toate acestea.

Tocmai pentru că abordările „medicinii” în zilele noastre sunt atât de diverse, multe reviste medicale se concentrează nu numai pe un anumit domeniu de patologie, ci și pe un anumit nivel de profunzime a abordării, existând reviste dedicate exclusiv mecanismelor fiziopatologice, iar altele exclusiv clinice. Puține reviste (de exemplu, „New England Journal of Medicine”) reușesc performanța acoperirii unei multitudini de domenii simultan cu păstrarea unui standard ridicat.

Atunci, cum poți compara între ele revistele? Cum poți decide care sunt mai bune decât altele?

Există câteva criterii pe care trebuie să le îndeplinească orice revistă „serioasă”: articolele trebuie să fie originale, să fie evaluate „peer-review” înainte de a fi publicate, cercetările, indiferent de domeniu (clinic sau molecular), trebuie să aibă ipoteze și metodologie corecte, să respecte semnificația statistică, să compare rezultatele obținute cu date preexistente, să tragă concluzii oneste și corespunzătoare rezultatelor obținute.

Totuși, cuantificarea valorii unei reviste este greu de făcut în fața mării diversități de publicații.

Din 1975, Eugene Garfield, fondatorul ISI (Institute of Scientific Information), a conceput un sistem de cuantificare a valorii revistelor bazat pe factorul de impact. Acesta reflectă numărul mediu al citărilor articolelor publicate recent într-o revistă. Cu alte cuvinte, cu cât un articol este citat de mai mulți autori ai altor articole, cu atât articolul respectiv este mai interesant și mai valoros. În această aritmetică, revistele cu factor de impact mai mare sunt mai importante decât altele cu factor de impact mai mic. Factorul de impact este calculat anual pentru revistele academice indexate în Journal Citation Reports, emis de Thomson Reuters, instituție americană ce s-a implicat voluntar în indexarea și ierarhizarea a peste 10.000 de publicații științifice din toate domeniile, din 83 de țări.

Factorul de impact se calculează raportând numărul mediu de citații dintr-un an ale articolelor publicate într-o revistă în cei doi ani anteriori, la numărul total de articole citabile din cei doi ani¹.

Factorului de impact i se aduc mai multe critici: IF este o medie aritmetică, ceea ce este nepotrivit statistic, având în vedere că citațiile respectă o distribuție Bradford (vor fi citate mai frecvent revistele cu mai mare productivitate într-un domeniu, în timp ce revistele care abordează sporadic un domeniu vor fi ignorate, chiar dacă articolele conținute sunt valoroase). O altă critică este scăderea reală a importanței factorului de impact pe măsura înmulțirii articolelor publicate exclusiv online.

Prin urmare, în 2007, EASE (European Association of Scientific Editors) a emis un comunicat oficial potrivit căruia factorul de impact ar trebui folosit cu prudență, doar pentru compararea influenței revistelor, dar nu pentru evaluarea articolelor individuale și în orice caz nu pentru evaluarea cercetătorilor sau a programelor de cercetare².

Mai multe instituții europene și americane (Deutsche Forschungsgemeinschaft – Fundația Germană pentru Cercetare, National Science Foundation din SUA sau Research Assessment Exercise din Marea Britanie) au propus noi ghiduri de evaluare a articolelor, accentuând că informațiile bibliometrice nu trebuie folosite în deciziile privind alocarea fondurilor pentru cercetare sau activităților postdoctorale³.

Un alt mod de evaluare a revistelor a fost dezvoltat de SCOPUS, o altă bază de date de reviste științifice cu sediul în Europa, care folosește baza de date Elsevier. SCOPUS indexează un număr mai mare de reviste (printre care și „Pneumologia”), incluzându-le și pe majoritatea celor indexate ISI. Indexul folosit de SCOPUS se numește SJR (de la SCImago Journal Ranking) și se calculează printr-o formulă complexă; se acordă un punctaj minimal pentru

simplul fapt de a fi în baza de date, un punctaj pentru numărul de documente incluse în publicație, plus un punctaj de „importanță” dată de alte reviste prin citări. Indexul se raportează la numărul de articole citabile, pentru a putea compara revistele între ele⁴.

În SJR sunt evaluate 24 de reviste medicale românești, indexul cel mai mare avându-l „Journal of Gastrointestinal and Liver Diseases” (editat la Cluj), cu un index de 479 (față de NEJM, de exemplu, cu SJR 10.160). „Chirurgia” se află pe locul 12, cu SJR 120; „Pneumologia” ocupă locul 14 între revistele românești, cu SJR de 118.

Cum sunt evaluate revistele medicale în România? *Ele nu sunt evaluate deloc.* Instituția de stat cu atribuții în evaluarea revistelor a fost până în 2011 Consiliul Național al Cercetării Științifice și Învățământului Superior (CNCSIS). Metodologia de evaluare presupunea un termen anual până la care editorii revistelor trimiteau către CNCSIS mai multe formulare completate însoțite de ultimele numere de revistă (hard copy). În urma informațiilor trimise de editori, CNCSIS încadra revistele medicale în 5 categorii: A (revistele indexate ISI), B+ (reviste indexate în alte baze de date internaționale și care aveau website propriu), B, C și D. De menționat că această evaluare se baza exclusiv pe submiterea anuală a setului de documente de către editori, fără a exista un sistem de calculare a unui index care să reflecte valoarea revistei și fără a exista o verificare independentă a existenței și activității revistei. Nu a existat niciodată o corespondență cu editorii „deja cunoscuți” inițiată de angajații CNCSIS, nici o informare despre rezultatul evaluării alta decât consultarea periodică a site-ului.

Din 2011, CNCSIS s-a reorganizat, noua instituție (cu același sediu și același personal), CNCS, declarându-se de la bun început interesată de evaluarea revistelor umaniste, pe lângă care au intrat în calcul și cele economice sau de matematică. CNCS nu s-a mai ocupat deloc de evaluarea revistelor medicale românești, a căror existență o ignoră cu desăvârșire.

Este cu atât mai incredibil că diverse foruri universitare continuă să solicite doctoranzilor, de exemplu, să publice articolele obligatorii pentru doctorat în reviste B+, deși această categorie corespunde unei clasificări înghețate de 3 ani. Asistăm frecvent la mărturii ale doctoranzilor care primesc de la diferite secretare din universități informația că „Pneumologia”, de exemplu, nu este o revistă validă pentru publicare deoarece nu este B+, deși această categorie, de fapt, nu mai există. În plus, în ordinul Ministerului Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului nr. 6560/2012, în anexa 20, care se referă la Comisia de Medicină, revistele în care pot fi publicate articole pentru promovarea universitară sunt împărțite exclusiv în două categorii: reviste ISI și reviste BDI, categoria B+ nemafiind menționată⁵. Să nu uităm că „Pneumologia” nu este doar BDI, ci este indexată SCOPUS, concurentul european al ISI.

Are vreun sens evaluarea revistelor medicale românești? Sau este suficientă lupta lor cot la cot cu

revistele lumii, în bazele de date internaționale și mai ales ISI?

Răspunsul vine, de fapt, din legătura indisolubilă a publicațiilor științifice cu *cercetarea* pe care o reflectă. O cercetare științifică medicală activă, competitivă, de bună calitate, va fi negreșit reflectată în publicații care devin interesante tocmai datorită interesului altor cercetători de a afla rezultatele cercetării și de a le cita în propriile lucrări. Este însă deja un loc comun că cercetarea medicală românească se târăște cu dificultate în urma celei din Europa vestică, de exemplu, din motive multiple: sufocarea medicilor și cadrelor univesitare cu activitatea medicală și didactică, infrastructura învechită, lipsa personalului auxiliar, lipsa spațiilor dedicate, lipsa obiceiurilor în favoarea cercetării, lipsa echipelor de cercetare (știut fiind că o echipă va avea totdeauna rezultate mult mai bune decât multiplul rezultatelor unor cercetători individuali).

Calitatea articolelor publicabile este intrinsec legată de calitatea cercetării pe care o reflectă, revenind la standardele minime menționate inițial: ipoteza și metodologia corecte, semnificația statistică, concluziile oneste etc. O activitate de cercetare neatent planificată va duce la redactarea unui articol fără valoare.

Ce se poate face? În primul rând, cercetarea trebuie încurajată de diverse foruri aparent independente: conducerea spitalelor mari, conducerea universităților și a catedrelor de pneumologie, societățile de profil. Înlocuirea rivalităților și invidiilor cu lucrul în echipă poate aduce plusvaloare în cercetare și beneficii pe termen lung pentru toți jucătorii, în măsură mult mai mare decât s-ar presupune.

Apoi, România ar avea nevoie, ca și alte țări europene, de un for independent al cercetării, o asociație a cercetătorilor, care să aibă puterea de a filtra cercetarea de bună calitate și de a se implica, în cele din urmă, în evaluarea revistelor medicale românești. ■

Bibliografie

1. <http://thomsonreuters.com/journal-citation-reports/>
2. <http://www.ease.org.uk/publications/impact-factor-statement>
3. http://www.dfg.de/en/service/press/press_releases/2010/pressemitteilung_nr_07/index.html
4. <http://www.scimagojr.com/>
5. http://www.rau.ro/mydocuments/legislatie/OM_6560-2012.pdf